

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОФЕСІЙНО-ПРИКЛАДНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ

У статті проведений теоретичний аналіз науково-педагогічних досліджень з питання професійно-прикладної фізичної підготовки спеціалістів різних галузей. З'ясовано; що дане питання поєднує спеціалістів як цивільних вузів; так і навчальних закладів силових структур. Більшість авторів зазначають; що в якості мети і результату професійно-прикладної фізичної підготовки (ППФП) є формування рухових умінь і навичок; необхідних для подальшої професійної діяльності. Нами визначено; що професійно-прикладна фізична підготовка майбутніх магістрів військового управління орієнтована не тільки на формування фізичної готовності до майбутньої військово-професійної діяльності; а й на формування системи знань з фізичної культури.

Ключові слова: теоретичний аналіз; професійно-прикладна фізична підготовка; офіцери; фізична культура; фізична підготовка.

Постановка проблеми.

Відповідно до плану заходів з виконання програми діяльності Кабінету Міністрів України та стратегії сталого розвитку “Україна–2020”; метою державної кадрової політики є забезпечення всіх сфер життєдіяльності держави кваліфікованими кадрами. Відповідно до даної стратегії в структурах Міністерства оборони та Генерального штабу Збройних Сил України проходить оптимізація та відповідне скорочення. У цих умовах особливої актуальності набуває проблема підвищення рівня професійної майстерності офіцерів органів військового управління. Саме; від рівня їх компетентності та професіоналізму буде залежати успішність функціонування загальної системи навчання та виховання в частинах та підрозділах Збройних Сил України (ЗСУ).

Основними вимогами до професійних якостей залишається належний рівень фізичної підготовленості. Однак; крім належного рівня фізичної підготовленості; офіцер військового управління повинен вміти планувати й організовувати фізичну підготовку; спрямовану на розвиток і вдосконалення провідних професійно важливих фізичних і психофізіологічних якостей; прикладних рухових навичок; які забезпечать успішне виконання ним військово-професійних завдань у мирний час та особливий період.

Вирішення цієї проблеми забезпечить вдосконалена система ППФП офіцерів органів військового управління під час навчання у вищому військовому навчальному закладі; визначення сучасних підходів до її організації та проведення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема ППФП була предметом багатьох наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців. Так; проводили дослідження в системі профтехосвіти (В. Кабачков; О. Коломійцева; С. Полієвський; Р. Римик; В. Хомич). В роботах (І. Бондаренко; Н. Борейко; Н. Орленко; Л. Пилипея; О. Подлесного; А. Ребриної; В. Фотинюка; С. Халайджі; О. Церковної; Н. Чухланцевої) були розглянуті проблемні питання ППФП студентів вищих навчальних закладів різних спеціальностей. Вченими було з'ясовано; що в процесі ППФП у студентів

успішно формується комплекс психофізіологічних; особистісних якостей; зумовлених вимогами їхньої майбутньої професійної діяльності.

Окремі аспекти ППФП в силових структурах розглядалися щодо підготовки спеціалістів у вищих закладах освіти МВС України (С. Безпалій; О. Горпинич; І. Закорко; О. Зарічанський; О. Івлєв; О. Лаврентьєв; А. Луццак; О. Ярещенко; О. Ярмошук); підготовки спеціалістів у відомстві надзвичайних ситуацій (Ю. Антошків; В. Горшовський; Л. Ішичкіна; І. Овчарук); державної прикордонної служби (І. Маріонда; Е. Совохоп; О. Фігура); податківців (С. Антоненко; Е. Маляр; Ю. Сергієнко). Дослідниками встановлено; що для формування та розвитку професійно значущих психофізичних якостей потрібна спеціалізована фізична підготовка максимально наближена до реальних умов; яка б забезпечила високий рівень психофізичної готовності до ефективних дій в екстремальних умовах.

В ЗСУ накопичений значний досвід з проблематики щодо підготовки військовослужбовців до професійної діяльності засобами фізичної підготовки. В цьому напрямку були проведені дослідження щодо підготовки жінок-військовослужбовців (О. Боярчук; О. Шалєпа); військовослужбовців строкової служби та служби за контрактом (С. Глазунов; О. Петрачков); майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах (О. Гусак; А. Маракушин; О. Ольховий; В. Паєвський; О. Піддубний; К. Пронтенко; В. Романчук; С. Романчук; О. Старчук; Г. Сухарада; О. Шевченко); офіцерів чергового бойового розрахунку (В. Красота).

Варто зазначити; що дослідженням щодо фізичної підготовки майбутніх магістрів військового управління у сучасній психолого-педагогічній літературі приділено недостатньо уваги. Деякі аспекти даної проблематики висвітлені у роботах С. Глазунова; С. Жембровського; Ю. Фіногенова; щодо організації фізичної підготовки офіцерів військового управління оперативного-тактичного рівня. Між тим; комплексних досліджень з питань ППФП майбутніх магістрів військового управління у вищих військових навчальних закладах нами не виявлено. В керівних документах з організації фізичної підготовки в ЗСУ питання ППФП залишається поза увагою.

Мета дослідження – здійснити теоретичний аналіз професійно-прикладної фізичної підготовки майбутніх магістрів військового управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. В теорії і методиці фізичного виховання розрізняють загальну фізичну підготовку; спеціальну фізичну підготовку та професійно-прикладну фізичну підготовку.

Загальна фізична підготовка – це процес вдосконалення рухових фізичних якостей; спрямованих на всебічний і гармонійний фізичний розвиток людини [1; с. 234].

Сутність загальної фізичної підготовки у ЗСУ полягає в тому; що вона спрямована на адаптацію військовослужбовців до умов військової служби; постійне вдосконалення сили; витривалості; швидкості та спритності; покращення фізичного розвитку; зміцнення здоров'я; підвищення працездатності та професійного довголіття [2; с. 2].

В. Ільїніч зазначає; що конкретні принципи і показники фізичної досконалості завжди визначаються реальними потребами й умовами життя суспільства на кожному історичному етапі. Але в них також завжди присутня

вимога до високого рівня здоров'я і загальної працездатності. При цьому слід пам'ятати; що навіть досить висока загальна фізична підготовленість часто не може забезпечити успіху в конкретній спортивній дисципліні або в різних видах професійної діяльності. А це означає; що в одних випадках потрібний підвищений розвиток витривалості; в інших – сили і т.д.; тобто необхідна спеціальна підготовка [1; с. 236].

За твердженням вченого; спеціальна фізична підготовка – це процес виховання фізичних якостей; що забезпечує переважний розвиток тих рухових здібностей; які необхідні для конкретної спортивної дисципліни (виду спорту) або виду трудової діяльності [1; с. 236].

Спеціальна фізична підготовка військовослужбовців спрямована на розвиток та вдосконалення професійно важливих і спеціальних фізичних якостей; оволодіння військово-прикладними руховими навичками в подоланні природних і штучних перешкод; військово-прикладному плаванні; рукопашному бою; пересуванні пересіченою місцевістю в пішому порядку і на лижах; марш-кидках; метанні гранат; виховання морально-вольових і психічних якостей; згуртування військових підрозділів [2; с. 2].

В нашому дослідженні особливої уваги потребує розгляд ППФП; яку ми вважаємо основним елементом в системі професійної підготовки офіцерських кадрів. Тому; вважаємо за необхідне розглянути погляди провідних науковців; які займались дослідженнями визначеного нами питання.

Так; визначний науковець в теорії і методиці фізичного виховання Л. Матвеев вважає; що результативність багатьох видів професійної діяльності суттєво залежить; крім всього іншого; від спеціальної фізичної підготовленості; набутої попередньо шляхом систематичних занять фізичними вправами; адекватними у визначеному відношенні вимогами; які пред'являють до функціональних можливостей організму професійної діяльності і її умовами. Ця залежність отримує наукове обґрунтування у світі поглиблених уявлень про закономірності взаємодії різних сторін фізичного і загального розвитку індивіда в процесі життєдіяльності (зокрема; про закономірності взаємовпливу адаптаційних ефектів в процесі хронічної адаптації до тих або інших видів діяльності; переносу тренуваності; взаємозв'язку рухових умінь і навичок; набутих і вдосконалених в процесі тренування і освоєння професії). Досвід практичного використання цих закономірностей і привів в свій час до становлення особливого різновиду фізичного виховання – ППФП [3; с. 493].

Так; вчений визначає ППФП; як педагогічно спрямований процес забезпечення спеціалізованої фізичної підготовленості до вибраної професійної діяльності. В іншій інтерпретації ППФП – це процес навчання; який збагачує індивідуальний фонд професійно корисних рухових умінь і навичок; виховання фізичних і безпосередньо пов'язаних з ними здатностей; від яких прямо або опосередковано залежить професійна дієздатність [3; с. 493].

Вчені Ж. Холодов; В. Кузнецов [4; с. 301] та А. Гужаловский [5; с. 155] під ППФП розуміють спеціалізований вид фізичного виховання; який здійснюється у відповідності з вимогами і особливостями даної професії. Вчені вважають; що основне призначення ППФП – направлений розвиток і підтримка на оптимальному рівні тих психічних і фізичних якостей; до яких пред'являє підвищені вимоги конкретна професійна діяльність; а також вироблення

функціональної стійкості організму до умов цієї діяльності і формування прикладних рухових умінь і навичок; переважно необхідних у зв'язку з особливими зовнішніми умовами праці. Термін “прикладність” підкреслює суто утилітарне профілювання частини фізичної культури стосовно основної в житті індивіда і суспільства діяльності – до професійної праці [4; с. 301].

Концепція становлення особистості В. Кабачкова; С. Полієвського; покладена в основу трактування ППФП; як спеціальної галузі фізичної культури; яка вивчає біологічні і соціальні аспекти сукупного впливу прикладних видів фізкультурної діяльності і забезпечує на всіх етапах безперервної освіти формування особистості професіонала; утворюючого; перетворюючого матеріальні і духовні цінності суспільства; вододіючого високою професійною направленістю [6; с. 87].

В сучасних педагогічних дослідженнях Р. Раєвський та С. Канішевський під професійно-прикладною фізичною підготовкою розуміють систему організаційно-педагогічних заходів; спрямованих на формування та вдосконалення професійно важливих якостей; навиків; умінь; знань особистості; які мають суттєве значення для успішної роботи по обраній спеціальності [7; с. 21].

У ході дисертаційного дослідження В. Хомичем було встановлено; що ППФП є категорією; якій властива певна строкатість та інваріативність у її семантичному визначенні. В контексті свого дослідження; ППФП вчений розглядає; як складову частину (підсистему) фізичного виховання і самовиховання; що найкращим чином забезпечує формування та вдосконалення фізичних і психофізичних якостей; умінь і навичок; які мають суттєве значення для конкретної професійної діяльності [8; с. 6].

О. Зарічанський; досліджуючи ППФП курсантів вищих закладів освіти МВС; зазначає; що ППФП – це спеціалізований комплексний вид фізичної підготовки; який на основі професійних знань сприяє розвитку прикладних умінь і навичок; вдосконаленню фізичних та психічних якостей людини стосовно вимог конкретного виду професійної діяльності (дільничні інспектори міліції; інспектори карного розшуку; слідчі; працівники спец. підрозділів та ін.) і складається з таких компонентів: теоретичної; фізичної; психологічної та прикладної підготовки [9].

У результаті проведення логіко-семантичного аналізу поняття ППФП; Н. Борейко розглядає дану дефініцію як складну систему; що є підсистемою професійної підготовки; яка спрямована на формування фахівця; готового до високопродуктивної діяльності; спочатку через організоване в навчальному закладі професійно спрямоване фізичне виховання; а потім – у процесі професійної діяльності – через професійно-прикладну фізичну самопідготовку та спеціально організовану підготовку [10; с. 33].

Професійно-прикладна фізична підготовка майбутніх пілотів; за твердженням Н. Орленко; являє собою професійно-орієнтовану складову системи фізичного виховання; яка динамічно розвивається і формує певні прикладні знання; фізичні; психічні і професійні якості; вміння і навички; що сприяють досягненню ефективної готовності майбутнього пілота до успішної професійної діяльності [11; с. 58].

В. Фотинюк вважає; що ППФП – це педагогічний процес; спрямований на розвиток у студентів провідних фізичних якостей; рухових умінь і навичок; функцій організму; які сприяють більш успішному оволодінню професією та подальшому вдосконаленню в ній і забезпечують оволодіння матеріальними і духовними цінностями; необхідними в соціальному та особистісному аспектах у зв'язку з професійною освітою [12; с. 110].

Л. Пилипей; стверджує; що в ППФП необхідно передбачити суто наукове проектування і точне відтворення педагогічних процесів; що гарантують високий рівень підготовки студентів. В дослідженнях науковець визначає ППФП; як спеціально організований процес з вибірково спрямованим використанням засобів фізичної культури і спорту для підготовки людини до конкретної професійної діяльності [13; с. 100].

Отже; провівши аналіз наукових досліджень вчених [1; 3–13]; щодо питання ППФП в навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів; можна стверджувати; що ППФП орієнтована на формування та вдосконалення професійно важливих якостей; навиків; умінь; знань особистості; забезпечення фізичної готовності випускників до вимог майбутньої професійної діяльності і мала відповідну спрямованість.

Погоджуючись з думкою вчених Н. Борейко; Н. Орленко; Л. Пилипея; Р. Римика; Н. Чухланцевої та ін.; зазначимо; що в сучасних умовах професійно-прикладна фізична підготовка не може обмежуватися вище перерахованими професійно прикладних уміньми; навичками і вміннями; особлива увага має бути прикута на формування фізичної культури особистості.

Так; Р. Римик провівши аналіз педагогічної проблеми ППФП зарубіжних та вітчизняних дослідників наголошує на необхідності вжиття заходів щодо підвищення рівня не тільки професійних знань; але й загальної культури працівника; зокрема забезпечення його психофізичної підготовки й адаптації до нової техніки і технологій. Вчений зауважує; що фізична культура є важливим чинником; який підвищує рівень здоров'я і працездатність працівників; а також сприяє оволодінню професією [14].

Н. Чухланцева стверджує; що ефективність застосування ППФП студентів транспортних спеціальностей та професійно-спрямованого формування їх фізичної культури виступає аналіз змін показників фізичної та професійно-прикладної фізичної підготовленості; які відображають сформованість комплексу професійно важливих якостей; функцій та фізичного компоненту культури особистості [15].

На думку Н. Орленко; ППФП; будучи професійно-орієнтованою складовою фізичної культури; є однією із галузей загальної культури людства; яка впливає на виховання та підготовку фахівця до майбутньої професійної діяльності; зміцнення здоров'я; розвиток фізичних; морально-вольових та інтелектуальних здібностей з метою гармонійного формування особистості майбутнього пілота та розвитку його активної життєдіяльності [11; с. 62].

Л. Пилипей зазначає; що одним із основних завдань досягнення мети фізичного виховання є формування системи знань з фізичної культури та здорового способу життя; необхідних у процесі життєдіяльності; навчання; роботи; сімейного фізичного виховання [13; С. 61].

Розроблена Н. Борейко модель взаємозв'язку загальної культури з ППФП; дозволяє простежити взаємовплив загальної культури на професійну та фізичну культуру; часткове поєднання яких знаходить своє відображення в професійно-прикладній фізичній підготовці студентів; які впливають на підготовку особистості до життєдіяльності та професійної діяльності. У процесі ППФП у студентів необхідно сформувати ціннісне ставлення до власного здоров'я; до здоров'я оточуючих; до професійно-прикладної фізичної самопідготовки; до професійної діяльності. Також; в процесі ППФП необхідно впливати на етичну та естетичну сфери особистості та створювати досконалі рухові навички. У результаті ППФП відбувається соціалізація особистості на основі засвоєння цінностей соціального досвіду (знань з ППФП; способів самовдосконалення); формування активної життєвої позиції. За результатами дослідження вчений визначає; що ППФП є складовою фізичної культури та загальної культури; яка спрямована на формування у студента професійної фізичної культури [10; С. 50].

Тому; в якості мети і результату ППФП майбутніх МВУ маємо на увазі високий ступінь освіченості в галузі фізичної культури; сформованість рухових умінь і навичок; що сприяють успішному оволодінню професією і вдосконаленню в ній; сформованість мотиваційно-ціннісних орієнтирів.

На нашу думку; ППФП майбутніх МВУ буде ефективною; якщо буде орієнтована не тільки на формування фізичної готовності до майбутньої військово-професійної діяльності; а й на формування системи знань з фізичної культури та здорового способу життя; створення умов для повного розкриття потенціалу кожного слухача; а також; якщо слухач стане рівноправним учасником педагогічного процесу; усвідомлюючи свої потреби і цілі; ідентифікує себе в культурі та самовизначиться в її цінностях; і закономірним підсумковим результатом фізичного виховання буде новий якісний стан; що дозволить майбутньому МВУ знайти себе в професії; жити і успішно розвиватися в гармонії з культурою; світом; з самим собою.

Таким чином; узагальнюючи результати теоретичного аналізу професійно-прикладної фізичної підготовки в науковій літературі; ми дійшли **висновку**; що професійно-прикладна фізична підготовка майбутніх магістрів військового управління виражається в її спрямованості в цілому на сприяння професійному становленню та розвитку особистості; професійному довголіттю; в установці на досягнення і підтримання оптимального для кожної професії рівня фізичної підготовленості; що забезпечує освоєння і виконання трудової діяльності; у розкритті специфічного змісту навчання – певного кола прикладних умінь і навичок; необхідних при змінах навколишнього середовища та високий рівень розвитку фізичної культури.

Перспектива подальших досліджень є визначення структури системи професійно-прикладної фізичної підготовки майбутніх магістрів військового управління.

ЛІТЕРАТУРА

1. Физическая культура студента: [учебник] / Под ред. В.И. Ильинича. – М.: Гардарики; 2002. – 448 с.

2. Наказ начальника Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних Сил України від 11 лютого 2014 року “Про затвердження Тимчасова настанова з фізичної підготовки у Збройних Силах України”.

3. *Матвеев Л.П.* Теория и методика физической культуры (общие основы теории и методики физического воспитания; теоретико-методические аспекты спорта и профессионально-прикладных форм физической культуры): [учеб. для ин-тов физ. культуры] / Л.П. Матвеев. – М.: Физкультура и спорт; 1991. – 543 с.

4. *Холодов Ж.К.; Кузнецов В.С.* Теория и методика физического воспитания и спорта: [учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений] / Ж.К. Холодов; В.С. Кузнецов: 2-е изд.; испр. и доп. – М.: Издательский центр “Академия”; 2003. – 480 с.

5. Основы теории и методики физической культуры: [учеб. для техн. физ. культ.] / Под ред. А.А. Гужаловского. – М.: Физкультура и спорт; 1986. – 352 с.; ил.

6. *Кабачков В.А.; Полиевский С.А.* Профессиональная направленность физического воспитания в ПТУ: [метод. пособие] / В.А. Кабачков; С.А. Полиевский. – М.: Высш. шк.; 1991. – 222 с.

7. *Раевський Р.Т.* Професійно-прикладна фізична підготовка студентів вищих навчальних закладів: [навч.-метод. посіб.] / Р.Т. Раевський; С.М. Канішевський; за заг. ред. проф. Р.Т. Раевського. – Одеса.: Наука і техніка; 2010. – 380 с.

8. *Хомич В.М.* Професійно-прикладна фізична підготовка техніків-механіків: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02 / В.М. Хомич; Львів. держ. ун-т фіз. культури. – Л.; 2009. – 20 с.

9. *Зарічанський О.А.* Педагогічні умови професійно-прикладної фізичної підготовки курсантів вищих закладів освіти І-ІІ рівнів акредитації МВС України: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / О.А. Зарічанський. – Тернопіль; 2002. – 19 с.

10. *Борейко Н.Ю.* Педагогічні умови професійно-прикладної фізичної підготовки студентів вищих технічних навчальних закладів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Н.Ю. Борейко. – Луганск. – 2008. – 255 с.

11. *Орленко Н.А.* Професійно-прикладна фізична підготовка майбутніх пілотів у вищих навчальних закладах: дис ... канд. пед. наук: 13.00.04. / Н.А. Орленко. – К.; 2010. – 258 с.

12. *Фотинюк В.Г.* Професійно-прикладна фізична підготовка майбутніх бакалаврів з авіації та космонавтики: дис ... канд. пед. наук: 13.00.04 / В.Г. Фотинюк. – К.; 2014. – 240 с.

13. *Пилипей Л.П.* Теоретико-методичні основи професійно-прикладної фізичної підготовки студентів вищих навчальних закладів: дис ... докт. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02 / Л.П. Пилипей. – К.; 2010. – 513 с.

14. *Римик Р.В.* Професійно-прикладна фізична підготовка учнів професійно-технічних училищ за профілем радіотехніка: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02 / Р.В. Римик; Л.; 2006. – 23 с.

15. *Чухланцева Н.В.* Оптимізація процесу фізичного виховання студентів транспортних спеціальностей на основі поглибленого курсу професійно-прикладної фізичної підготовки: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02 / Н.В. Чухланцева. – Харків; 2010. – 20 с.

Н.Б. Вербин; подполковник
Национальный университет обороны Украины
имени Ивана Черняховского

ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ПРИКЛАДНОЙ ФИЗИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ МАГИСТРОВ ВОЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ

В статье проведен теоретический анализ научно-педагогических исследований по вопросу профессионально-прикладной физической подготовки специалистов различных отраслей. Выяснено; что данный вопрос сочетает специалистов как гражданских вузов; так и учебных заведений силовых структур. Большинство авторов отмечают; что в

качестве цели и результата ППФП является формирование двигательных умений и навыков; необходимых для дальнейшей профессиональной деятельности. Нами определено; что профессионально-прикладная физическая подготовка будущих магистров военного управления ориентирована не только на формирование физической готовности к будущей военно-профессиональной деятельности; но и на формирование системы знаний по физической культуре.

Ключевые слова: теоретический анализ; профессионально-прикладная физическая подготовка; офицеры; физическая культура; физическая подготовка.

N. Verbin; lieutenant colonel
National defense university of Ukraine named after
Ivan Chernyakhovskiy

THEORETICAL ANALYSIS PROFESSIONAL APPLIED PHYSICAL PREPARATIONS OF FUTURE MASTERS OF MILITARY MANAGEMENT

In article is conducted the theoretical analysis of scientifically pedagogical researches through question of the professional applied physical preparations of specialists in various industries. It is found out; that this question combines the specialists of both civil higher educational establishments and educational establishments of power structures. Most authors mark that as an aim and result of professional applied physical preparations there is forming of motive abilities and skills necessary for further professional activity. We have identified; that the professional applied physical preparation of future masters of military management is oriented not only to forming of physical readiness to future military-professional activity but also on forming of the system of knowledge from a physical culture.

Keywords: theoretical analysis; professional and applied physical preparation; officers; physical culture; physical preparation.